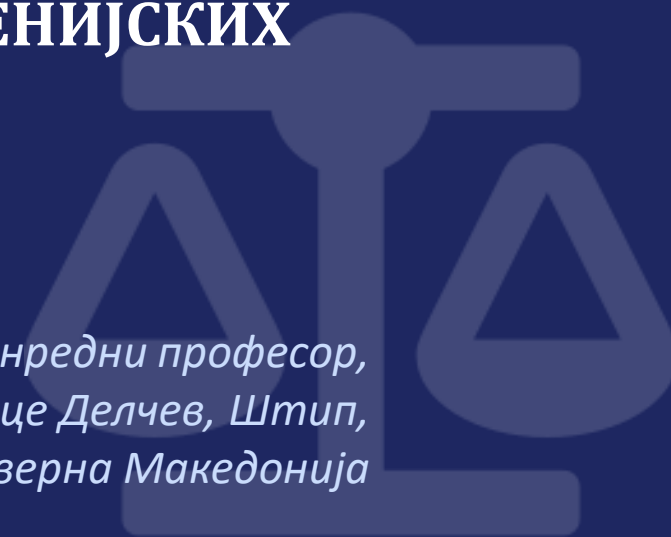

ЗАУСТАВЉАЊЕ ИЗВРШНОГ ПОСТУПКА ЗБОГ ЗАСТАРЕЛОСТИ ПО НОВИМ ИЗМЕНАМА ЗАКОН О ОБЛИГАЦИНИМ ОДНОСИМА И ЗАКОН О ИЗВРШЕЊУ – РЕШАВАЊЕ ВИШЕДЕЦЕНИЈСКИХ ПРОБЛЕМА ИЛИ СТВАРАЊЕ НОВИХ?

*ДР Милица Шутова, Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет Гоце Делчев, Штип,
Република Северна Македонија*

Институт застарелости — зашто постоји?

Застарелост није техничка формалност, већ институт са вишеструким правно-политичким оправдањем:

Правна сигурност

Обезбеђује сигурност и извесност субјеката у оквиру имовинско-правног промета — правни односи се не могу држати отвореним у недоглед.

Заштита дужника

Ослобађа дужника обавезе да након низа година доказује да је обавеза испуњена, да је престала на други начин или да уопште није ни настала.

Превентивно дејство

Присиљава повериоца (носиоца субјективног права) да у законском року тражи остварење свог права — у супротном ризикује да га трајно изгуби као утуживо.

Застарелошћу не престаје само право — престаје захтев: обавеза постаје натурална (неутужива).

Два закона — једна тачка укрштања

Закон о облигационим односима

- Материјалноправни режим: рокови застарелости, застој и прекид рока.
- Начело диспозиције — суд се не обазире на застарелост ако се дужник на њу није позвао (чл. 349 ст. 3 ЗОО).
- Нове измене — непосредан повод: редефинисан третман застарелих потраживања.

Закон о извршењу и обезбеђењу

- Процесни оквир принудног намирења: суд и јавни извршитељ.
- Нове измене предвиђају обустављање извршног поступка због застарелости потраживања.
- Али — не уређују ко и у ком поступку утврђује да је застарелост наступила.

Тачка укрштања: извршни поступак треба да се обустави због застарелости — а ниједан од два закона не каже ко ту застарелост утврђује.

Ко ће и на који начин утврдити да је потраживање застарело?

Суд

Није дужан да води рачуна о застарелости по службеној дужности — то је последица диспозитивног карактера института.

Јавни извршитељ

Такође не пази *ex officio*; спроводи извршење на основу извршне исправе и није овлашћен за мериторно одлучивање о материјалноправним приговорима.

Празнина

Обустава због застарелости је прописана као последица — али поступак, орган и стандард утврђивања застарелости нису уређени.

Дилеме које законска решења остављају отворенима

01

Иницијатива

Да ли се застарелост утврђује само по приговору извршног дужника, или орган поступка може сам сигнализирати протек рока?

02

Надлежност

Ако одлучује извршитељ — прекорачује ли границе спровођења извршења? Ако суд — у ком поступку и с којим доказним стандардом?

03

Застој и прекид рока

Утврђивање застарелости тражи оцену чињеница о признању дуга, делимичним исплатама и предузетим радњама — типично парнична материја.

04

Пасивни дужници

Дужници који не истакну приговор (неукост, недостављање) остају у извршењу за застарела потраживања — циљ измена се не остварује.

Решавање вишедеценијских проблема?

Аргументи у прилог изменама

Измене погађају реалан, деценијама акумулиран проблем: принудну наплату потраживања чија је утуживост одавно угашена.

Растерећење система

Обустава застарелих предмета смањује баласт старих извршења који годинама оптерећује судове и извршитеље.

Заштита дужника

Онемогућава се принудна наплата натуралних облигација — институт застарелости добија и процесну ефективност.

Дисциплиновање поверилаца

Јача се превентивна функција: поверилац који спава на својим правима сноси последице — *vigilantibus iura succurrunt*.

Правна сигурност

Извршни поступак се усклађује с материјалним правом — престаје раскорак између ЗОО и праксе извршења.

... или стварање нових проблема?

Нерешена надлежност

Без јасног одговора ко утврђује застарелост, иста ситуација добиће различите епилоге код различитих извршитеља и судова — неуједначена пракса.

Мериторно у извршном

Утврђивање застоја и прекида рока уноси парничење у извршни поступак, супротно његовој природи хитног и формализованог поступка.

Ризик по повериоце

Могућност паушалних обустава без потпуно утврђеног чињеничног стања задире у право повериоца на намирење и уставну гаранцију имовине.

Нови спорови уместо старих

Свака обустава може генерисати правне лекове, парнице и захтеве за накнаду штете — предмети се не гасе, него трансформишу.

Ризици непотпуне регулативе

Норма која прописује последицу без поступка не решава проблем — она га премешта на терен тумачења и неуједначене примене.

Решења de lege ferenda

Циљ: сачувати смисао измена, а отклонити правну празнину у поступку утврђивања застарелости.

1

Изричита надлежност

Законом одредити орган који одлучује о застарелости: извршитељ за неспорне случајеве протеча рока, суд за спорна питања застоја и прекида.

2

Уређен поступак приговора

Прописати рок, форму и дејство приговора застарелости у извршењу, уз обавезно изјашњење повериоца и стандард доказивања.

3

Дужност упозорења

Увести обавезу да се дужник поучи о праву на приговор застарелости — како заштита не би зависила искључиво од његове правне укусти.

4

Прелазни режим

Јасна правила за затечене (вишедеценијске) предмете: динамика преиспитивања, дејство обуставе и однос према већ спроведеним радњама.

Тек уређен пут до обуставе чини обуставу легитимном — и за дужника и за повериоца.

ЗАКЉУЧАК

Исправан циљ — недовршен механизам

- Измене ЗОО и ЗИО легитимно циљају вишедеценијски проблем принудне наплате застарелих потраживања.
- Кључна слабост: није уређено ко, у ком поступку и по ком стандарду утврђује наступање застарелости — а ни суд ни извршитељ на њу не пазе по службеној дужности.
- Без допуне поступка, измене прете да један нагомилани проблем замене серијом нових: неуједначеном праксом, парничењем у извршењу и правном несигурношћу за обе стране.
- Одговор на питање из наслова гласи: и једно и друго — проблеми се решавају само уз предложене интервенције *de lege ferenda*.

